

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФАКТОРНОГО АНАЛІЗУ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Діяльність підприємства здійснюється в умовах дії комплексу факторів. У сучасній науці під фактором розуміють умову, причину або рушійну силу будь-якого явища, що визначає його характер, а також стан та розвиток досліджуваного об'єкта. Відтак, для потреб ідентифікації та управління діяльністю підприємства доцільним та необхідним є проведення факторного аналізу. Здійснювати факторний аналіз доцільно тоді, коли цими факторами можна управляти та можна визначити вплив окремих факторів на результуючий показник. За ринкових умов господарювання основним показником діяльності підприємства є прибуток, який відіграє важливу роль у функціонуванні підприємства та розвитку країни в цілому, є метою і результатом діяльності підприємства. Таким чином, актуальність дослідження полягає у визначенні ключових факторів впливу на формування прибутку підприємства.

Факторний аналіз прибутку – це методика комплексного системного вивчення та виміру впливу факторів на величину результативного показника, а саме прибутку підприємства. Враховуючи той факт, що прибуток залежить від впливу таких факторів, як обсяг реалізації, собівартість продукції та витрат, які виникають в результаті виготовлення продукції, доцільною є розробка детермінованої багатофакторної моделі, що буде враховувати всі етапи формування прибутку у процесі діяльності підприємства.

Процес формування прибутку включає декілька етапів:

1. Доставка необхідних матеріалів на підприємство та їх ефективне використання.
2. Процес виготовлення продукції.
3. Розрахунок фінансових результатів та визначення прибутку (збитку) підприємства.

Перший етап характеризується такими показниками як середньорічна вартість оборотних активів, оборотність (доходність) оборотних активів, фондодіддача, фондоозброєність та продуктивність праці працівників.

На другому етапі виготовлення продукції підприємство можна охарактеризувати за допомогою таких показників: валова рентабельність виробничих витрат, коефіцієнт окупності чистого доходу та коефіцієнт покриття виручки виробничими витратами. Останній же етап ми охарактеризуємо таким показником, як чиста рентабельність.

Проаналізувавши все вище сказане, можемо сформулювати модель факторного аналізу прибутку:

$$П = СРВОА * d_{OA} * \Phi_B * \frac{\Phi_{OЗБ}}{Пп} * P_{BB} * K_{чд} * K_{пв} * P_{чиста} \quad (1)$$

де П – прибуток; СРВОА – середньорічна вартість оборотних активів; d_{OA} – оборотність (доходність) оборотних активів в кількості оборотів за рік, за якою оцінюється рівень ефективності використання активів підприємства; Φ_B – фондодіддача; $\Phi_{OЗБ}$ – фондоозброєність; Пп – продуктивність праці; P_{BB} – валова рентабельність виробничих витрат; $K_{чд}$ – коефіцієнт окупності чистого доходу; $K_{пв}$ – коефіцієнт покриття виручки виробничими запасами; $P_{чиста}$ – чиста рентабельність фінансово-господарської діяльності.

Перевірити правильність взаємозв'язку можна за допомогою її розгорнутої формули:

$$П = СРВОА * \frac{ЧД}{СРВОА} * \frac{ВП}{СРВОЗ} * \frac{СРВОЗ}{СОЧП} / \frac{ВП}{СОЧП} * \frac{ВП}{СВ} * \frac{ЧД}{ВП} * \frac{СВ}{ЧД} * \frac{П}{ЧД} \quad (2)$$

де ЧД – чистий дохід; ВП – валовий прибуток; СРВОЗ – середньорічна вартість основних засобів; СОЧП – середня облікова чисельність працівників; СВ – собівартість продукції.

В даній моделі неможливо використати метод абсолютних різниць, тому доцільно буде застосувати метод ланцюгових підстановок.

Розглянута модель дає можливість дослідити, як вище перераховані показники впливають на чистий прибуток та відображає особливості формування фінансових результатів у процесі діяльності підприємства. Модель надає можливість проаналізувати економічний потенціал підприємства (СРВОА), ділову активність підприємства (d_{OA}), ефективність використання ресурсів (Φ_B , $\Phi_{OЗБ}$, Пп), валову рентабельність підприємства, коефіцієнт окупності чистого доходу, коефіцієнт покриття виручки та рентабельність фінансово-господарської діяльності ($P_{чиста}$). Перевагою даної моделі є те, що її можна вважати більш адаптованою до сучасних вимог фінансового аналізу, основними принципами якого є системність та комплексність.

Отже, запропонована факторна модель прибутку дає змогу оцінити ступінь залежності та тенденцію зміни прибутку підприємства. У свою чергу, ідентифікація впливу факторів на формування прибутку підприємства надає можливість здійснення керованого впливу на його формування з метою досягнення цільового рівня.